

DR. LOVRO SUŠNIK

ŠEFERT IN ZMINEC

(Toponomastična študija)*

V okolici Škofje Loke je dosti zanimivih krajevnih, ledinskih idr. imen, ki še zdaleč niso ali vsaj ne docela pojasnjena. Med taka spadata tudi *Šefert* in *Zminec* v Spodnji Poljanski dolini nedaleč od Loke. Prvo je nedvomno tujega, nemškega izvora, drugo, čisto osamljeno, bo domače, a mu pomen ni jasen. Zato si ju hočemo v naslednjem natančneje ogledati in po možnosti razložiti.

Šefert

Šefert je ime kmečkemu domu, ki leži kako uro hoda jugozahodno od Škofje Loke blizu izliva Sopotniške grape v Poljansko Soro. Je to ena izmed večjih kmetij v dolini in je imela nekdanje še več sveta kot sedaj (l. 1291 sta bili tu dve kmetiji). Dom pod cesto je postavljen na štiri strani — oblika, kakršne sicer v teh krajih ni¹ — in je bil nekdanje ves obzidan; hišno izročilo trdi, da je zid stal še pred nekaj več kot sto leti. Bil je to edini dvorec v dolini, ki nastopa kot sedež samostojnega gospoda, po katerem se imenujejo Šefertski, a je bil omejen v Poljanski dolini le na ta dom oz. posestvo.²

V novem veku je bil dvorec že zgodaj, ne šele l. 1629, v posesti plemičev Pečaherjev (*Petschacher von Schöffart*,³ pisano tudi *Schöffarth* in *Schäffarth*), imenitnih kranjskih deželanov, ki so imeli veliko vlogo v loškem gospostvu.⁴ *Marks Petschacher ml.* je bil — kot že njegov oče M. P. st. — tudi glavar oz. oskrbnik briksenških posestev na Bledu; na spomeniku (cerkev v Stari Loki) je bil zapisan kot »*Max Petschacher der Jüngere von und zu Eschöfart*« (umrl 4. jun. 1659).⁵ — Neki vir v nadškofijskem arhivu v Vidmu piše l. 1640 ime: *Scheffert* (*Ivan Petschacer a Scheffert*).⁶

Kasneje (po 1672) pa so imeli Šefert dediči po ljubljanskem škofu Scarllichiju.⁷ Iz tistega časa ga nam predstavlja v nekaj vrsticah tudi Valvasor⁸ in na njem sloni omemba pri Iv. Tavčarju v »Visoški kroniki« pod imenom *Schefferten*⁹ — še danes se sliši zanj poleg *Šéfart* tudi *Šéfartn* (kot npr. *áúfartn* — vnebohod).

Zdaj je Šefert navadno hišno ime, a do nedavnega je imel zaradi bajt blizu hiše oznako »zaselje«.¹⁰

* Avtor študije, loški rojak dr. Lovro Sušnik, ni dočkal natisa tega svojega znanstveno-raziskovalnega dela; pred njegovim izidom ga je dohitela smrt. Uredništvo se s spoštovanjem klanja spominu in delu svojega zvestega sodelavca!

Prvi nedvoumni zapis imena, ki nam je sporočen, je v urbarju loškega gospostva iz l. 1291: *In villa Sheffelt due huebe* . . . , drugi iz l. 1318 (prav tako *Scheffelt*).¹¹

Po dvestoletnem presledku srečamo ime v precej spremenjeni obliki *Schöffart* ipd., kot smo jih že nekaj navedli v zvezi s *Petschacherji*.

Terezijanski kataster (= Terkat.) ima 1748/49 (v Brodeh, kamor je Šefert takrat spadal): *die Huben zu Scheffart* (posestnik l. 1754 *Michael Oblakh*),¹² franciscejski kataster (= Frkat.) 1825 omenja le posestnika (že Zminec): *Schöfernik* in *Schefertnig(-k)*, franciscejska mapa: *Schefernick*, mapa 1869: *Šefernik*. Avstrijska specialka piše: *Šefert*.

Danes se glasi ime *Šefert* (v narečju *Šéfart* ali *Šéfartn*), posestnik je *Šéfartnk*, *-na*, adj. *šéfarsk(i)*.

Če izhajamo iz prve nedvomno izpričane oblike *Scheffelt*, kakor je treba, potem nam je drugi del imena koj jasen. Je to Feld »polje«, stvnem. *feld*, srvnem. *velt*, *-des*, *uelt*,¹³ pa tudi *felt*, prim. *Anevelt*, *Anuelt*, *Anfelt*; *Dobrozfelt*.¹⁴

Feld prvotno ni pomenilo samo njiv in travnikov, temveč sploh prosto odprto zemljišče v nasprotju z gozdom¹⁵; tudi primarni pomen *polju* je »neporastla ravnina«, šele kasneje »zorano, obdelano polje«.¹⁶

In prav Šefert ima zelo lepo polje pa obširne travnike med reko in cesto; prim. ledinsko ime »*Dóugi trávníki*« (proti Brodem). Drugi del besede *-felt* je tedaj prav primerna označba kraja in ni nobenega razloga, da bi dvomili o pravilnosti te razlage.

Iz tega sledi, da so oblike na *-fert*, *fart(h)* itd. iz novega veka drugotne, kasneje prenašane, kar ni nič čudnega, saj je časovni razvoj prinesel s seboj toliko sprememb v imenih, da jih je večkrat komaj moč razpoznati.¹⁷

S tem pa pade glavni razlog za dosedaj splošno razlago imena kot vožnja (prevažanje) s čolnom čez Soro (»*Schiffahrt*«).¹⁸ Prav tako je brez podlage L. Pintarjevo domnevanje, da bi se tu dalo misliti na »*schefwart*«, t. j. »ladjestráž«, ki »z brodi in čolni stoji na straži in čaka, kdaj ga kdo zazove na prevoz, t. j. ki streže na prevažanje čez Soro.«¹⁹

Težje je vprašanje, kaj se skriva v prvi sestavini imena, namreč v *Schef*. Navadno vidijo v njem srvnem. *schēf* »*Schiff*«, t. j. ladja, čoln, brod kakor npr. v »*schef an der Maynitz*«, brod čez Sočo pri Majnici pod Gorico.²⁰

Vendar imam kot poznavalec kraja pri tem nekatere pomisleke. Nasprotna (desna) stran Sore je tod gozdnata, neobljudena; edina hiša (Stanišnikova) na tem bregu je šele iz leta 1910. Podoba je torej, da tu kakega broda v starih časih sploh ni bilo treba (sedanji most je šele iz novejšega časa, ker ga franciscejska mapa še nima). Prebivalci iz hribovskih samotnih kmetij Staniš in Hriba pri Zminecu so imeli pač boljši dohod v dolino ali do ceste na Brode (s kmetije v Stanišah) ali na Zminec oz. Bodovlje, kjer so bili pač že zgodaj brodovi čez reko — Brode imajo po tem celo ime. Če pa je le bilo tu kako mesto, kjer se je dala voda prebresti — o kakem čolnu za redno prevažanje skoraj ne more biti govora, ker je hiša v Šefertu preveč oddaljena od vode —, potem ni moglo biti tako pomembno, da bi bil dom v tako zgodnji dobi po njem dobil ime. — Tudi je komaj verjetno, da bi se bilo polje samo imenovalo po kakem brodu.²¹

Poglejmo, ali so še kake druge možnosti razlage!

Najprej se nam vriva misel na *Scheffa*, t. j. sodina ali sodjo ali sodeveca, kot ga je imelo tudi loško gospostvo (do začetka 16. stoletja enega, pozneje v glavnem dva).

V urb. 1291 in 1318 nastopa kot *sentenciator*²² ali *schepho* (1291) oz. *schepfo*, *-onis* (1318).²³ V urb. 1501 srečamo zanj naziv *maister*, *mayster*, *meister*, *moyster* ali *moister*, t. j. *schöffenmeister*; še kasneje se je uveljavil naziv *lant-richter* (podeželski sodnik).²⁴

Ta institucija karolinških *scabinov*, prvotno zapriseženih prisodnikov pri sodnih obravnavah, kasneje sodnikov (*schöpfung* idr.)²⁵ je znana tudi drugod po Slovenskem. Na Štajerskem so imeli *šefone* (urada Maribor in Celje).²⁶ Poznali so sodine (*schepfo*) tudi v Posavju.²⁷ Kosezi na Teharjah pri Celju so si volili svobodno svojega »žepa« (Schöffe) ali sodnika, župana, ki je s 4 starešinami upravljal vso naselbino.²⁸ Tudi na Primorskem je bil običajen sodja (*sodia*, *sodian*, *schöpfung*), ki so mu pripadale sodne pa tudi gospodarske funkcije.²⁹ — O njih pričajo še danes razna krajevna imena tipa Sadinja vas (*Schöpfendorf*), Sodna vas, Sodevci, Sodinci ipd.³⁰

Posebej zanimivo je, da najdemo nekaj teh sodinov navedenih celo z imeni. V l. 1262 se omenja v Škofji Loki »sentenciator« *Rablinus* oz. v l. 1263 *Raeblynus*,³¹ dalje *Mert* (= Martin) *der Schepf*³² l. 1314 v Žabnici in v začetku novega veka (16. stol.) *Jorg mayster* pri Sv. Duhu.³³ Na njih sledove naletimo še v novejšem času (proti koncu 18. stoletja) v priimkih: v Ormožu *Schöff Joannes*, v Središču Boštjan in Franc Šef (*Scheff*)³⁴ idr.

Kakor je iz navedenega razvidno, je bila ta beseda pri nas zelo znana.

Sodja v loškem gospostvu je imel poleg začasnih gospodarskih poslov v glavnem sodno funkcijo. Udeleževal se je sodnih obravnav in je bil eksekutivni organ: od obojencev je izterjeval globe in izvrševal nad njimi tudi telesne kazni.³⁵ Dohodke je dobival od gospostva, še več pa iz drobnih dajatev županov in podložnikov.

Zemljiški gospod pa je plačeval svoje uslužbence tudi s podeljevanjem zemljišč, saj je bilo že sredi 12. stoletja na loških tleh dvanajst fevdov (*beneficia*). Še pri plači mojstra omenja urbar iz l. 1501, da je imel tudi travnik pod Stražiščem za 5 dni košnje.³⁶

Kot drugi nameščenci je tudi sodin imel kmetijo, od katere ni ničesar plačeval.³⁷

V stvarnem oziru torej ne bi bilo ovire, da izhajamo od *Scheffa*, sodina. Lega Šeferta v dolini blizu Škofje Loke, veliko posestvo (prvotno dve kmetiji) idr. bi lahko kazalo na to, da je bil ondi nekdanj sedež takega uslužbenca loškega gospostva.

Manj pa ustreza temu — vsaj tako se zdi — oblikovna plat imena.

Izraz *der Schöffe*, *-n*, pl. *-n*: »Gerichts-, Ratsbeisitzer aus dem Volke« izhaja iz stvnem. *der scāffino*, *sceffino*, *scefino*, *scepheno*, tudi krepko *scefin* itd. (po tem je narejen srlat. *scabinus* za *scapinus*); srvnem. je *der schepfe*, *schephe*, *schefe*, *schëffe*...³⁸ Zgornjenem. oblika je *der Schepf*, *Schöpfung* »beisitzender Urteil-sprecher«.³⁹

Sklanja se *der Schöffe* v splošnem šibko in tudi sestavljenke imajo v prvem delu *-en*, tj. *Schöffen-* (npr. *Schöffenamt*, *Schöffengericht* itd.). Vendar pravi Grimmov besednjak, da se najde v zgornji nemščini tako krepka kot šibka tvorba in srečamo posamič celo krepko sklanjanje *scheff(e)*.⁴⁰ In pri Pr. Lessiaku beremo, da se pri sestavljenkah v stiku obeh delov večkrat izgublja spojni zlog *-en*, npr. *poanzuppm* = *Bohnensuppe* idr.⁴¹ Pri L. Hauptmannu je citiran za loškega sodina celo tudi izraz »*Schöfmasters* ausstandt«, torej brez *-en*.⁴²

Sicer srečujemo na loških tleh še druge posebnosti kot ostanke nekdanje nemške govornice, denimo *moister* idr.,⁴³ vendarle redkost izjemnih oblik sama po sebi zmanjšuje verjetnost take razlage. —

Našle bi se v nemškem imenoslovju še druge osnove, iz katerih bi se dalo izvajati naše ime. Tako imamo od *Schaf* »ovca« ime *Schefberger*, od *Schaft* (k stvnem. *schaft* »Schaft, Speer«) *Schef(f)old* > *Scheffeldt*, od *scheje* (zgorjenem.) »Schotte, Erbse«: *Schefbauer* idr.⁴⁴ A ker gre v takih primerih pač za kasnejši narečni razvoj, to za razlago tega imena ne bo prišlo v poštev.

Pač pa je treba omeniti tu neko drugo okolnost.

Ime posestnika Šeferta nastopa tudi kot rodbinsko ime, npr. l. 1754 *Martin Scheffertnikh* in l. 1755 *Martin Schöffertnig*,⁴⁵ tj. pri Kožuhu v Brodeh, pa med loškimi meščani: *Šefertnik Oswald* (1598, 1600), *Šefertnik Luka*, mesar (1712)⁴⁶ ali po urbarju čevljarskega ceha 1636—1778 v Škofji Loki *Jernej Schöffertnigk*.⁴⁷

Toda poleg takih priimkov najdemo v urbarjih tudi oblike kakor *Jurij Šerfoltnik* (1560) v Brodeh in prav tam *Jury Scherffoltnikh* (1568) pa *Jury Scherffoltnigk* (1570).⁴⁸ Urbar iz l. 1501 pa navaja v Brodeh: *Lucan Schelfartrar* in v Žabnici: *Lienhart Schelfertner*.⁴⁹

Kako naj si razložimo te oblike?

Najlaže gre to, če sklepamo, da se je ime prvotno glasil *Scherfelt*. Za *-o-* v Šerfoltnik imamo paralelo v *Livold* za *Lienfeld*, kočevsko *Liäwold*,⁵⁰ ali v *Perichtold Schefeld* — *Berchtolt Schefolt* v Amstettnu l. 1339/40.⁵¹ V *Scher-* se je *r* lahko obrusil kakor v *bošt* namesto *boršt*, ali v *Ješe* (*Jerše*), *Lovše* (*Lovrše*), *Puštal* (*Burcstal*), *Jeterbenk* (*Hertenberg*) in celo *Max* (*Marx* = *Marcus*, gl. zgoraj) idr., saj *-r-* v notranjosti besed priložnostno izgine, prim. še *Borst* > *Bost* = *borstiger Mensch* itd.,⁵² da o številnih primerih z očitno disimilacijo ne govorimo. Tudi se *-r-* pri krajših oblikah imen v poziciji za vokalom in pred konzonantom lahko izgubi (včasih s podvojitvijo sledečega konzonanta): *Arn-old* > *Anno*, *Erpo* > *Eppo* itd.⁵³ — V *Schelfertner* pa lahko vidimo metatezo (namesto *Scherfeltner*, — z nemško končnico namesto *-nik*), podobno kot jo imamo npr. v *selembrek* iz *Schirmfleck* »die Lederschürze der Arbeiter«.⁵⁴

In kaj naj pomeni ta *Scher*? V bavarsko-avstrijski nemščini je *der Scher* »Maulwurf«, tj. krt.⁵⁵ *Scherfelt* bi bilo torej lahko polje s krtinami. Tudi pri nas imamo krajevna in ledinska imena iz osnove krt. J. Glonar⁵⁶ jih navaja osem; najbolj znana je Krtina blizu Domžal. Toda »polj« s krtinami je veliko in ni verjetno, da bi bilo naše ime izšlo prav iz osnove s tem pomenom.

Boljše, sicer korensko sorodno izhodišče bo *Schere* »škarje« (srvnem. *schere*, *scher*)⁵⁷; prim. glede zloženk: *Scherbank*, *Schereisen*, *Scherzeug* idr.⁵⁸ V tem primeru bi ime pomenilo »polje v škarjah«. In to se res lepo sklada s krajevno lego. Ako pogledamo na zemljevid, opazimo, da tvori Sora tam velik, skoraj pravokoten ovinek ali koleno, ki kakor v škarjah oklepa šefertsko polje. Le-to leži na rečni naplavini pod cesto oziroma brdom (z Muretovo kmetijo na vrhu), ki se mu je odmaknila struga prav pod desni breg in ki se je imenovalo l. 1291 *Graueneck*, l. 1318 *Grauenekke*,⁵⁹ nekdanj dominikalni gozd na pobočju brda nosi še danes ime »Kneža«.

Na podobnosti s škarjami sloni tudi sicer več imen, tako npr. ledinsko ime *Škarjice* v Žirovnici pri Cerknici,⁶⁰ *Škarje*, v vitke konce zašiljene čeri na sedlu med Ojstrico in Planjavo,⁶¹ pa še ime *Škarjevc*⁶² v Železnikih ob »prepoki« iz Sore, ki je vsaj ljudskoetimološko naslonjeno na kraka škarij, če je beseda *škarjevec* »abfluss« res iz ital. *scarico*, *scarco*,⁶³ o čemer pa močno dvomim.

Da ta misel, kakor se morda glede na prvi zapis imena zdi tvegana, ni brez listinske utemeljenosti, kaže ime *Hanns der Schernfelder*, izpričano za drugod v fevdni knjigi iz l. 1423,⁶⁴ kar potrjuje možnost take tvorbe.

Iz osnove Scherfelt oz. imena Šerfoltnik ipd. se da tudi najlaže razložiti, od kod je nastal v drugem delu *-fert* namesto *-felt*: po matatezi, kot jo vidimo v *Schelfertrer*, pri čemer je *-l-* kasneje otrdel in v narečju onemel kot npr. v besedah *sonce*, *Urh* (< *Ulrich*), *Hom* (< *Holm*), *bogati* (< *volgen*), *Vrenati vrh* (< *Vrelnati vrh*) idr.⁶⁵

Kar zadeva *-en* v Šeferten, ki kot dativno-lokativna končnica dostikrat nastopa v krajevnih imenih, naj pripomnim, da najdemo tudi od *Feld* krajevna imena na *-en* (*-felden* kot *-hofen*, *-hausen* idr.).⁶⁶

Iz celotne, vsaj kolikor toliko poglobljene analize imena Šefert sledi zaključek, da je treba pri takih razlagah vzeti v pretres tako razne zunanje (terenske, zgodovinske idr.) okoliščine kakor tudi vse dosegljive oblike imen, kar so naši dosedanja razlagalci v veliki meri prezrli (celo najstarejši zapis). In še potem je večkrat težko izločiti osnovo, ki je najbolj prikladna in verjetna. — V našem primeru se zdi, da je zadnja varianta najbližja stanju stvari, čeprav smo jo morali izluščiti šele iz obstranskih oblik. Misliti bi si morali pri tem, da sta se uporabljali dolgo druga poleg druge vzporedni obliki *Scherfelt* in *Scheffelt* — kot imamo še dandanes izgovor *boršt* in *bošt* (individualno po osebah — celo v istih krajih) — le da je bila druga prej zapisana. Morebiti bi prišla, predvsem iz jezikovnih razlogov, v poštev še prva etimologija od *schef* (brod) s *-felt* (ne *-fahrt* ipd.). Možnost razlage s Šef (*scheffe*) je dana, a po oblikovni strani problematična. Katera izmed njih pa je res prava, se s popolno gotovostjo ne da trditi — za to primanjkuje docela jasnih dokazov.

Zminec

Zminec je dolga obcestna vas v spodnjem delu Poljanske doline; njeno središče s sedmimi starimi kmetijami je oddaljeno dobre pol ure od Škofje Loke, sicer pa sega vas po sedanji razdelitvi že od srede Podpulferce pa skoraj do Brodov.

Krajevno ime Zminec je na Slovenskem enkratno. *Zminec* ki ga navaja Gratzky⁶⁷ v svojem kaj nezanesljivem repertoriju k Valvasorju, dejansko ne obstaja, kajti Valvasor⁶⁸ omenja na dotičnem mestu le župnijo *Swing* v poreški škofiji, kar je *Žminj* v Istri blizu Pazina (iz *Gimino*). Tudi *Zmin* ali *Humín* (Gemoná) nima z našim imenom nikake zveze.⁶⁹

Pomen ali postanek imena vaščanom ni jasen; tudi v naši imenoslovni literaturi nisem našel nikake razlage. Fr. Pokorn⁷⁰ ob opisu krajev v loški okolici pravi kratko le: »Od kod to ime, ne vemo«. Morda je slutil njega izvor Iv. Tavčar, ki piše v »Visoški kroniki⁷¹: v *Zminjcu*, iz *Zminjca*.⁷²

Prvi zapis v urbarjih loškega gospostva iz l. 1291 (kot še 1318) je: *Trachen*.⁷³ Tudi v fevdnih knjigah iz konca 14. in začetka 15. stol. imamo *Trachen*, zraven pa še l. 1423 *Traken* in l. 1428 *Trakhen*, *Trackhen*.⁷⁴ Urbar iz l. 1501 piše že *Smintzi*,⁷⁵ kar je stara oblika lokativa na *-i* (tj. v *Zminci*, nam. *-u*), in podobno večidel kasnejši urbarji, npr. l. 1560, 1568, 1570: *Smintzi*, 1584 *Sminzi*⁷⁶ itd. Vendar ima fevdna knjiga iz l. 1540⁷⁷ še: *Im Darf zw Tragkhen* in urb. 1570 *Andre Schoren zu Tragkhen*,⁷⁸ oni iz l. 1625: *Tracheren*, a iz l. 1755 *Shminiz*.⁷⁶ Kasnejša nemška pisava je bila *Sminzi* in *Sminz*.⁷⁹

Danes se glasi ime v narečju: *Zmínc*, iz *Zmínca* itd., prebivalec je *Zmínčan*, -ka, pridevnik: *zmínšk(i)*.

Kaj pomeni ta *Trachen*? Stvnem. *tracho*, svrnem. *trache*, *tracke*, *drache*, *dracke* je zmaj (nem. *Drache*. lat. *draco*);⁸⁰ -n je nemška dativno-lokativna končnica. — Naši, sem spadajoči izrazi so: *zmij*, der Lindwurm, die Viper, *zmíja*, die Schlange, der Drache, der Lindwurm, das Sternbild der Schlange, in *zmíje*, -eta, der Drache (prim. »zmiet«, der Drache, Boh.)⁸¹ pa *zmijnica*, Schildkröte idr.

Beseda je že stsl.: *zmij* Drache, zraven *zbmij*, *zmbj*, pa *zmija* — in v deloma spremenjenih oblikah splošno slovanska.⁸²

Razlaga našega imena potemtakem ni težka. *Trachen* je očitno preveden **Zmij-(i)n-ьcb* > *Zminec* — kot je podobno nastalo iz *Šija* hišno ime *Šink*.⁸³

Podobni tvorbi sta drugod *Zmijina* v Dalmaciji (adj. od *zmijb*), izkazana v dobi narodne dinastije kot *Smina*,⁸⁴ in *Zmein* (l. 1366) na Zg. Štajerskem, kar navaja S. Pirchegger,⁸⁵ a nepravilno izvaja od stsl. **ьm(bn)ina* namesto iz *zmij(i)na*, kot dobro poudarja P. Skok;⁸⁶ J. Kelemina spominja pri tem na »krajevno ime *Zminj* pri Škofji Loki«, s čimer ima v mislih pač naš *Zminec*.

Precej imen iz iste osnove imajo Srbi in Hrvati, tako *Zminac* (obč. Bijelo Polje) in *Zminica* (obč. Žabljak) v Črni gori, *Zminjak* v Srbiji blizu Šabca, *Zmijavci* pri Imotskem, *Zmajevac* (okr. Osijek), *Zmajevo* (okr. Novi Sad),⁸⁸ *Zmijanje*,⁸⁵ vas in sredogorje v Bosni, *Zmijanje jezero*⁸⁹ zahodno od Žabljaka v skupini Durmitorja, *Zmijino brdo*⁹¹ na otoku Pelješcu, vrh *Zmajevac*⁹² na Fruški gori in v Srbiji (v Pomoravju), *Zmajeva stena*⁹³ v Bosni idr. Za Poljsko imenujemo *Žmin* in *Žmijewo*⁹⁴ pa *Žmigród* blizu Dukle v Karpatih, medtem ko je *Žmigród* v Šleziji bil prvotno po listini iz leta 1155 *Zwnigrod* (= *Zvoneči grad*) in se je šele kasneje naslonil na *zmija* — od tod nem. *Trachenberg*.⁹⁵ Iz ruskega območja so vodna imena *Zmėjinec*, *Zmėjka*, *Zmijevka*.⁹⁶

Zminec je torej dobil ime po *zmijah* — kačah; to priča, da je bila beseda *zmija* nekdanj tudi pri nas domača, ne le izposojenka iz sh. in stsl.⁹⁷

Ni težko razumeti, da se je to zgodilo pač zaradi obilice teh plazilcev v kraju ali njegovi bližini. Saj stoji ta vas pod prisojno Šentlovrenško goro, kjer je še dandanašnji ob Planini in drugod mnogo gadov, modrasov itd. Ljudje vedo veliko povedati o kačah izredne dolžine in debeline ali čisto nenavadne vrste, ki so jih videli tu in tam v okolici. Prim. ledinsko ime *Gadovec* (*Fóikarju Gáduc*) v *Zminških gmajnah*. Poznajo tudi pripovedko o kači velikanki, ki je hodila pit vodo v graben pod Mežnarjem.

Temu se ne bomo čudili, če se spomnimo, da imamo tudi drugod po Slovenskem obilo imen po *kačah*. Vzemimo za primer krajevna imena: *Kačji dol* — občina Šmarje pri Jelšah, *Kačji potok* — obč. Kočevje;⁹⁸ *Kačjak*, grad (nem. *Wurmburg*) med Ptujem in Mariborom (zemljevid MS: *Kačnjak*)⁹⁹ in *Kačjek* pri Prihovi (Slov. Konjice); *Kačja Draga* pri Kalu nad Kanalom, *Kačja vas* (Log pri Brezovici) in v Planini pri Rakeku, *Kačji breg* (Mrzla planina pri Zabukovju oz. Krškem), *Kačne* (Stična).¹⁰⁰ — Ali vodna imena: *Kačnik* in *Kačji graben* pod Rudo v območju Špika,¹⁰¹ *Kačevce* pri Gabrovem brdu,¹⁰² *Kačna grapa* na desnem bregu Idrijce¹⁰³ pa še *Kaček*, *Kačjek*, *Kačnik* in drugi primeri, ki jih našteva (poleg številnih toponimov in ledinskih imen) Fr. Bezlaj.¹⁰⁴ — Gorska imena: *Kačenca*, grič pri Harijah,¹⁰⁵ *Kačjak* — v Stolu,¹⁰⁶ *Kačjek*, vrh jvzh. od Notr. Snežnika,¹⁰⁷ *Kačji rob* v zah. delu Ratitovca nad Zg. Danjani (planina),¹⁰⁸ *Kačji vrh* (Kranjsko rebro in na vzh. strani Labotske doline).¹⁰⁹ — In nazadnje

nekaj ledinskih imen: *Kačja dolina* (das obere Rossandratal — vzh. ob Trstu),¹¹⁰ *Kačji grad*, skalnata dolina, polna gadov, za Sopotom (Valterski vrh), *Kačja* ali *Kačna jama* pri Divači,¹¹¹ *Na Kačjek*, travnik na Križni gori,¹¹² *Kačji jezik*, skala ob Malem Dovškem križu,¹¹³ *Kačja riža* — blizu občinske meje Luče—Solčava,¹¹⁴ Takih imen bi se našlo še več v terezijanskem katastru; za primer navedimo le: gozd u *kazhiem Werdo* — Dobračeva,¹¹⁵ gozd u *kazhiem wrego* — Kladje pri Hotavljah,¹¹⁶ travnik u *kazhenko* — Dolenje Ravne pri Poljanah.¹¹⁷

Manj številna so imena, izpeljana iz osnove *gad* idr.: *Gadec*, d. prtok Radulje (Sela pri Šmarjeti);¹¹⁸ *Gadje*, naselje — Velika Goba (Dole pri Litiji);¹¹⁹ vinorodna *Gadova peč* vzh. od Kostanjevice nad Vinjim vrhom;¹²⁰ *Gadovec*, pobočje proti l. bregu Iške in holm ob Babinem dolu jz. od Medna;¹²¹ *Gádo! štánt*, *Per gádo! grič* — blizu Konca v Grintoveih,¹²² — Po gožu oz. modrasu pa so poimenovani: *Gožica*, prtok Sčavnice pri Št. Juriju in *Gožnik*, ledinsko ime pri Škofji Loki;¹²³ *Modrasovec*, vrh v Čavnu nad Vipavsko dolino (*Veliki in Mali M.*),¹²⁴ *Modrasovec*, studenec pod Suho v južnih bohinjskih gorah.¹²⁵

S tem pa naša tema še ni do kraja obravnavana. Pozabiti namreč ne smemo na zanimivo dejstvo, da ima zabeleženo Pleteršnikov slovar enako zveneco besedo tudi kot občno ime (apelativ), in sicer kot imeni rastline in kamnine: *zmíнец*, *ncá*, m. 1. der Aronsstab (*arum maculatum*), Medv. (Rok.); 2. der Crinoideenkalk, Frey. (Rok.).¹²⁶ SP. 1962 ima: *zmíнец* m. bot.

Pozna ga tudi H. Tuma:¹²⁷ *Arum maculatum* — *kačnik*, *kozuljec*, *štrkavec*, *štrkovec*, *zmíнец*. Ni pa jasno, ali je besedo vzel iz Pleteršnika ali pa jo je sam zapisal kje na Notranjskem, Dolenjskem ali Tolminskem, kjer je nabiral gradivo, ker ni navedel povsod krajev in virov. B. Šulek¹²⁸ ima za *Arum maculatum* še nazive: *kačji češalj*, *kačja kuruza*, *kačje zelje*.

Kakšna je ta rastlina? — H. Schreiner¹²⁹ pravi o njej: »Korenine tudi pri nas domačega marogastega kačnika (*Arum maculatum* L.) imajo skeleč, trpek ukus ter so, ako se surove použijejo, uzrok želodčevi vnetici, bljevanju krvi in včasih celo smrti; ako se pa posušijo ali skuhamo, izgube jedkost ter dajo, zaradi obilnega škroba, zdravo ukusno hrano...« Po S. Robiču¹³⁰ je štrkavec hudo strupen, ima pa puščicaste, črnolisaste liste. »Kranjski arcata«¹³¹ (1744) pa ga takole opisuje: Štrkovec (*Arum maculatum* L.) je »zlahtnu zelše, ima pa dva ali tri peresa douge gladke svetle, na ta furm (= način) ket hren; v majniku se tu sredne peru ukop zvije in s tega peresa zdrase ena erdeče štibla ket ena sveče, a tu ukratkim use ukop s' pirjem ured mine in v' jesen spet požene ena štiblica pouhna erdečih jagod ket ene češne; korenine ima bele in keb'jih djav v usta tok toku peče ket ogen.«

Ime *zmíнец* ali *kačnik* je dobila rastlina pač po svoji strupenosti, morda tudi po paličasti in betičasti obliki razcvetja,¹³² štrkavec pa po učinku na živino (*štrkati* = viškati, bezljati).¹³³

Sploh je dosti rastlin, ki po strupenosti ali po kakih svojih posebnostih spominjajo na kače in imajo od tod ime. Navedimo jih nekaj.

Najprej za *zmijo* — v glavnem po Šuleku:¹³⁴ *Zminac*..., češ. *zmíнец* za *Arum maculatum* L. idr., *zminac manji* — isto, *zminac veli* (*veliki*) — *Arum Dracunculus* L., *zminac vodeni* — *Calla palustris* L., *zmíнец* — *Arum* L., v. *zminac*, *zmijínac*, *zmijnac* — *Arum italicum* idr., *zmijanac veli*, *zmiglava* (ima seme kot kačje glave), *zmijac*, *zmijara*, *zmijozrnac* — *Echium vulgare* L., *zmijin češalj*, *zmi(j)ino* (*zmijínje*, *zmajno*) *zelje*, *zmijínska glava*, *zmi(j)inska trava*, *zmijínski* (*zminski*) *koresak*, *zmijska gljiva*, *zminja mahovina*, *zminsko*

mliko idr. — J. Barlè¹³⁵ ima v tej zvezi: *zmijinski (zminji) jezik*, Pleteršnik¹³⁶ pa *zmiják*, die Haferwurz (scorzonera), Medv. (Rok.).

Prav tako je mnogo rastlinskih imen izvedenih iz besede *kača* idr. Tako npr. po Šuleku:¹³⁷ *kačnjak*, *kačji češalj*, *kačja koruza*, *kačje zelje*, *kačji jezik* (s. 135) idr. Pri J. Barletu¹³⁸ najdemo: *kačarica* (cvet ima koeke kot kača), *kaček*, *kačica* (51), *kačjak*, *kačjek*, *kačnik* (52), *kačec* (84), *kačja črešnja* (29), *kačje grozdje* (41), *kačja jagoda* (47), *kačji koren* (61), *kačja korenina* (61), *kačja koruza* (64), *kačji les* (73), *kačji mleček* in *kačji mlenč* = *kačje mleko* (84), *kačji pik* (75), *kačja roža* (109), *kačja trava* (64, 131). — H. Tuma¹³⁹ ima poleg nekaterih že omenjenih: *kačevnik* (77), *kačja glava* = *pojalnik* (181), *kačji jezik* (181), *kačji lek* (161), *kačja smrt* (175). — J. Kromar¹⁴⁰ navaja med zdravilnimi rastlinami *kačje rože* = *gladišnik*.

Podobno po *gadu*: *gadnjak* (Tuma 188), *gadovec* — *Echium vulgare* (Tuma 15, 170), *gadov jezik* (Šulek 132) = *gadji jezik* (Barlè 48), *gadji koren* (Barlè 61), *gadov les* (Tuma 186).

Omenimo končno še: *goževcevec* (Barlè 39), *modrasovec* — *Daphne Mezereum* L. (Šulek 244) in *zmajev greben* — *Eryngium campestre* (Tuma 17).

Da je izhodišče za fitonim *zminec* *zmija*, ne *zmij* (*zmaj*) kot tak, menda ni dvoma.¹⁴¹ Zaradi boljšega razumevanja stvari pri toponimu *Zminec* pa moramo dodati, da so bile predstave o zmajih med ljudstvom od nekaj zelo nedoločne. V davniini so si zmaje predstavljali kot nekake gade.¹⁴² Nekateri ločijo zmaja (*Lindwurm* — *lintvern*)¹⁴³ iz germanskega severa v obliki črva (kače) od krilatega zmaja na jugu. A M. Bošković-Stulli¹⁴⁴ pravilno pripominja, da se v srbohrvaških krajih v izročilih »zmija i zmaj često mješaju i ne razlikuju jedno od drugoga« ... in podobno je pri nas.

Podoba zmaja na panjski končnici kaže kačji rep, krila in noge — ali od pošastnih zavrijev do take podobe je dolga pot, na kateri srečujemo tudi predstave zlih duhov in škodljivih naravnih sil (ognja, vode, viharjev idr.). Pojem kače je namreč širok, lik zmaja pa sloni na domišljiji, zato je razlika med zmajem in kačo v svetu bajk dostikrat zabrisana.¹⁴⁵

J. Kelemina¹⁴⁶ prinaša v petih številkah nekaj pripovedk o zmajih, a brez posebnega njih opisa, ter več inae o »Zmiju ali Škopnjaku«, ki leta zvečer nad zemljo v podobi žareče metle. Na str. 16 navaja, da pravijo na štajerskem vzhodu: »zminje leti«, kadar padajo utrinki. Jos. Pajek¹⁴⁷ omenja (iz Raven v Zdolah): *Zmin* (*zmaj?*) je »goreča metla, ki po noči po zraku leti«.¹⁴⁸

H koncu pa naj v tej zvezi opozorim še na neko zanimivo okolnost. Za hišami v pravem *Zminecu* je sredi na polju čisto nizek podolgovat griček, pravi osamelček, ki mu pravijo *Jezmen*, košenini in njivam pa *Na Jezmín*. Za *Jezmínam*. V Bodovljah sem dvakrat slišal zanj ime *Zmin(j)*; to bi zopet potrjevalo pojav, da se v oddaljenosti lahko ohranijo starejše oblike kot na kraju samem. — Za razlago *zminške* oblike bi morda prišel v poštev protetični *i*: *Zminj* — *Izminj* — *Jezmin* kot npr. *stuba* — *istbba* — *izba* — *jezba* — *jespa*¹⁴⁹ ipd. Prim. v ljubljansčini idr.: *iz voda* (= z vodo) ali v idrijski »Knapouski Persegia«¹⁵⁰ (iz l. 1829): *iss eno besedo ... is gor usignenimi treimi Perstim ... is eno Persego ...* ali pa v Režiji: *zez vodo*, *zis korbo* — mit dem Korbe.¹⁵¹ Glede menjave *i* in *e* pa prim. *griček* — *grèčk*, *ozimec* — *ozèmc*, *hudíček* — *xudèčk* pa *tèč* — *tíča*, *štèx* — *štíxa* itd.¹⁵²

Ali naj torej vzamemo, da je ta griček udeležen pri nastanku imena vasi *Zminec*? Gotovo je bil kar primeren za sončenje kač. Manj verjetno je, da bi

bila ljudska fantazija videla v njem podobo pošastnega *zmija* — *zmaja*, dasi tudi to ne bi bilo povsem izključeno, ker je res moral po svoji nenavadni podobi in legi vzbujati začudenje in posebno pozornost. — Bodi temu kakor koli, toliko velja, da je ime *Zminec* nastalo od *zmij(a)*. Apelativ *zminec* je istega izvora, a tod med ljudstvom ni znan, še celo ne kot kamnina. Zato ni verjetno, da bi bil prešel v krajevno ime, kakor se je to v drugih primerih večkrat dogajalo (npr. *Dob*, *Hrastje*, *Lipa* itd.).

O p o m b e

¹ Prim. k temu A. Melik, *Slovenija* I/2, Ljubljana 1936, 560 in *Slovenija* II/3, Ljubljana 1959, 498. — ² Gl. P. Blaznik, *Kronika* I, 1953, 100 — s sliko. — ³ L. Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*, Görtz 1905, 449, omenja sicer ime *Petschacher von Schöffart* med kransjkimi deželani šele z 11. majem 1652, a v *Globočnikovem pregledu plemstva na Kranjskem* je omenjen vitez in kransjki deželan *Petschacher v. Schöffart* že v 16. stoletju (od l. 1515) — gl. Anton v. Globočnik, *Der Adel in Krain* — v MMK XII, 1899, 15. — ⁴ Prim. o tej rodbini še SBL (= Slovenski biografski leksikon, Ljubljana), VII, 1949, 329—330, DS VII, 1894, 182, in Fr. Kos, Doneski (= Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja, Ljubljana 1894), 167, 172 sl., 175 sl., 192 idr. — ⁵ Gl. MHK XXI, 1866, 12. — ⁶ Gl. IMK III, 1893, 245. — ⁷ Prim. SBL IX, 1960, 211. — ⁸ Gl. Valvasor, *Die Ehre...* (= J. W. Frh. v. Valvasor, *Die Ehre des Herzogthums Krain. Laibach — Nürnberg 1689*, 2te unveränderte Auflage, *Rudolfswerth* 1877-79), XI 42. Tu piše »Nicht weit von diesem Schloß (Burgstall) ligt zwischen dem Gebirge gegen dem Dorff Pöland zu, an dem Wasser Pöland, auf der Ebne ein Hof, Scheffarth genannt, so vorhin dem Herrn Petschacher, jetzt aber denen Scarlichischen Erben zugehört« (brez slike). Ob robu: »Der Hof Scheffahrt«. — ⁹ Gl. LZ XXXIX, 1913, 260, 453, 578, 652 sl. — ¹⁰ Gl. J. Glonar, *Poučni slovar* II. V Ljubljani MCMXXXIII, 372. — ¹¹ Gl. P. Blaznik, *Freis. urb.* (= Srednjeveški urbarji za Slovenijo IV: Urbarji freisinske škofije, Ljubljana 1963), 143 (l. 1291: »In villa Scheffelt due huebe...«), 192. — M. Kos pravilno misli v *Zgodovinskem časopisu* XII—XIII, 1958-59, 343, da je *Schetzel* (v okolici Škofje Loke) v loški listini (MHD Carinthiae VI, št. 7) iz leta 1286 verjetno Šefert; oblika pa je toliko problematična, da nam bi težko mogla biti za izhodišče. — A. Dimitz pa piše v MHK XV, 1860, 86, ko opisuje iskanje listin v Škofji Loki: »Im Hause »zum Scheferd(?)« (vielleicht Schöffen?) sollen sich ebenfalls alte Urkunden befinden, ich hatte aber nicht Gelegenheit, näher nachzuforschen«. To je pač naš Šefert, a tudi sam kakih starih listin tam nisem našel. — ¹² Gl. Terkat, RDA, Ljublj. Kresija, fasc. 2/II, No 54 in No 25 oz. BT 2/III, No 27. — ¹³ Gl. Lexer, *Mhd. TWb*⁹ (= M. Lexer, *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*, Neunte Auflage, Leipzig 1908), 314; Fr. Kluge; *EWb*¹³ (= Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 18. Auflage, bearbeitet von Walther Mitzka, Berlin 1960), 190 sl. — ¹⁴ Prim. Fra (= J. Zahn, *Codex diplomaticus austriaco-frisingensis I—III. Fontes rerum austriacarum. Zweite Abtheilung*, XXX, XXXV in XXXVI, Wien 1870/71) II, 35. Bd.: 27, 63, 226; 31. Bd.: 72. — ¹⁵ Prim. A. Bach, *DNK* (= Adolf Bach, *Deutsche Namenkunde*, Heidelberg 1952—1954) II/1, 384; E. Kranzmayer, *ONB von Kärnten* (= Ortsnamenbuch von Kärnten, Klagenfurt 1956, 1958 (Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie, 50.—51. Bd.) I 147. — ¹⁶ Gl. Fr. Bezljaj, *SVI* (= Fr. Bezljaj, *Slovenska vodna imena I—II*, Ljubljana 1956, 1961), II 109. — ¹⁷ Le slučajno (preneseno) pomeni svrnem. *vart* poleg »Weg, transitus« lahko tudi »Furt« — prim. A. Bach, *DNK* II/1 423. — ¹⁸ Prim. Fr. Pokorn v DS VII, 1894, 182; SBL VII, 1949, 330 idr. — ¹⁹ Gl. ČZN IX, 1912, 124. — ²⁰ Gl. M. Kos, *Urbarji Slovenskega Primorja I—II*, Ljubljana 1948, 1954, II 126, 339; Pr. Lessiak, *Die d. Ma. von Zarz* (= Primus Lessiak, *Die deutsche Mundart von Zarz in Oberkrain*, A. Grammatik. Mit Ergänzungen von... Dr. Eberhard Kranzmayer und Dr. Annemarie Richter. Weimar 1914 — *Kärntner Forschungen* I. Band III), 24; M. Wutte — *Carinthia* I, 131. Bd., 1941, 17, 33. — ²¹ Prim. E. Förstemann, *Altdeutsches namenbuch*. Zweiter band: ortsnamen. Zweite, völlig neue bearbeitung. Mordhausen 1872, 542 ssl., kjer navaja med 280 primeri na *-feld* le enega podobnega (*Furtesfeld*). — ²² Prim. P. Blaznik, *Freis. urb.* 166, 212. — ²³ Gl. P. Blaznik, *Freis. urb.* 142, 191 idr. — ²⁴ Prim. P. Blaznik, *Freis. urb.* 64 sl., 345 sl., 364 idr. V obliki *moister*, *moyster* (*-oi-* za svrnem. *-ei-*) se še odraža nemški izgovor 13. stoletja, ki se je kot osamljeni ostanek pri nas do sedaj ohranil. Drugače najdemo take zaostale *-oi-* zopet od štajerske Anize na sever — prim. E. Kranzmayer, *OMB von Kärnten* II 158. — ²⁵ Prim. J. Gruden, *Slovenski župani v preteklosti*, Ljubljana 1916, 24. — ²⁶ Gl. L. Hauptmann, *Das Schöffentum* (= L. Hauptmann, *Das Schöffentum auf slovenischem Boden*. Sonderabdruck aus der »Zeitschrift des Historischen Vereines

für Steiermark«, X. Jg., 1912, Heft 3 und 4), 6 sl., 16 ssl., 22 idr.; Fr. Vatovec, K starejši upravni in gospodarski zgodovini laškega okraja, Ljubljana 1927, 7, 11 ssl.; J. Kelemina, Pravne starine slovenske v filološki luči — GMS XIV, 1933, 83 ssl.; Isti, Staroslovenske pravde — GMS XVI, 1935, 40 sl.; B. Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda II, Ljubljana 1955, 15, 129; R. Schröder, Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte. Dritte, wesentlich umgearbeitete Auflage. Leipzig 1898, 167 ssl., 554 idr. — ²⁷ Gl. M. Kos, Urbarji salzburske nadškofije, Ljubljana 1939, 35 sl. — ²⁸ Prim. M. Dolenc, Pravna zgodovina za slovensko ozemlje, Ljubljana 1935, 97. — ²⁹ Prim. M. Kos, Urbarji Slovenskega Primorja II, Ljubljana 1954, 68. — ³⁰ Gl. J. Kelemina — GMS IV, 1933, 83; L. Hauptmann, Das Schöffentum 18. — ³¹ Fra II, 31:220, 245 (»duas Raebolini hubas circa Lok sitas...«) in Fra II, 35 (Reg.): 428. — ³² Gl. Hauptmann, Das Schöffentum 22; Fra II, 36: 128 (»Merten des Schepfen brudere«). — ³³ Gl. L. Hauptmann, I. c., 21; P. Blaznik, Freis. urb. 335, ima: kmet *Jorg Meyster*. — ³⁴ Prim. Fr. Kovačič, Trg Središče, Maribor 1910, 209, 211, 223; Fr. Plešič — ČZN XXXII, 1937, 186. — ³⁵ Gl. P. Blaznik, Freis. urb. 64 sl. — ³⁶ Gl. P. Blaznik, Freis. urb. 87, 347. — ³⁷ Prim. P. Blaznik, Freis. urb. 166: »Item officiales, suppani uidelicet, vorsterii et schepho de huebis suis nichil soluunt« (urb. 1291). Prim. še glede »forsthuoba« za čuvaja gozdov na Dolenjskem (l. 1318) ali glede travnikov, ki jih je dajalo gospodarstvo v užitek kot plačilo nameščencem (*ambt wisen* — urb. 1501). P. Blaznik, I. c., 79 in 83, 313. — ³⁸ Gl. Friedr. L. K. Weigand, Deutsches Wörterbuch. Zweite, verbesserte und vermehrte Auflage, II, Gießen 1876, 628; H. Paul, Deutsches Wörterbuch, Siebente Auflage, Bearbeitet von Alfred Schirmer, Halle (Saale) 1960, 530; Fr. Kluge, EWB 18, 674 sl. — ³⁹ Gl. Schmeller, BWb² (= J. A. Schmeller, Bayerisches Wörterbuch. Zweite Ausgabe bearbeitet von G. K. Frommann, 2 Bde, München 1872—77), II 439. Beseda je zaradi krizanja pomenov in razcepitve oblik precej zapletena. Izhaja iz germ. *skapjan, stvnem. *scaffan*, -ōn (nem. *schaffen*) s prvotnim pomenom »odrediti«, v našem primeru »s sodbo med strankami red napraviti«; zraven je obstajal z istim pomenom stvnem. *scepfen*, srvnem. *schepfen*, *schuof*, *geschaffen*. Tu je nastala razcepitev v novi pravilni *schaffen* »creare« in v *schepfen* s šibkim preteritom in participijem v pomenu »haurire« (črpati); v pozni srvnem. so pojavi tu po š- pisava z -ō-. (Prim. Fr. Kluge, EWB,¹⁸ 631, 674 sl. in 676). Od tod smisel »sodbo črpati, najti« ali *Schöpfe* kot »beisitzender Urteilsfindere«, prim.: »Der Schöffe war also in der Tat auch Urteilsfinder, er »schöpfte« den Tod« (tj. način usmrtnice) — gl. L. Hauptmann, Das Schöffentum, 22. — ⁴⁰ Prim. J. u. W. Grimm, Deutsches Wörterbuch IX, Leipzig 1899, 1441, 1443: »der schöff weist zurecht«. — ⁴¹ Gl. Pr. Lessiak, Die d. Ma. von Zarz, 193. Prim. še Carinthia I, Jg. 82, 1892, 86. — ⁴² Gl. L. Hauptmann, Das Schöffentum 25, op. 112 (Metropolitanarchiv, München, Heckenstaller Frisingensia 294, s. 379). — ⁴³ Prim. LR X, 1963, 150 — ⁴⁴ Prim. M. Gottschald DMK³ (= M. Gottschald, Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung. Dritte, vermehrte Auflage, besorgt von Eduard Brodführer, Berlin 1954), 504, 507. — Prim. npr. se srvnem. *schöf-hof* in *knēht* poleg *schāf-hof* in *knēht* (Lexer, Mhd. HWb. II 682 oz. 632 sl.), vendar za pomen »božja polja« razen morebitnih zbirališč za gospodarstvo oddajane številne ovce ni nobene druge opore. — ⁴⁵ Gl. Terkat, BT 2/III, No 27 in RDA 2/I, No 36. — ⁴⁶ Gl. Fr. Kos v IMK II, 1892, 12. — ⁴⁷ Prim. Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj. Uredila dr. Rudolf Andrejka in France Planina. Škofja Loka 1936, 23. — ⁴⁸ Gl. Fr. Kos, Doneski 24; urb. 1568, 104; urb. 1570, 760. — ⁴⁹ Gl. P. Blaznik, Freis. urb. 310, 334. — ⁵⁰ Gl. GMS XVI, 1935, 70. — ⁵¹ Prim. Fra II, 35: 263, 276. — ⁵² Prim. Gottschald, DNK³, 152, 203, 237, 267. — ⁵³ Gl. A. Bach, DNK I²/1, 100. — ⁵⁴ Prim. A. Müllner v Argo VII, 1899, 135. — ⁵⁵ Gl. Schmeller, BWb² II 453. Iz stvnem. *scero*, srvnem. *scher* (prim. nem. *Schermus*) — gl. V. Kiparsky, Die gemeinlavischen Lehnwörter aus dem Germanischen, Helsinki 1934, 41 sl. — ⁵⁶ J. Glonar, Poučni slovar I. V Ljubljani MCMXXXI, 583. — ⁵⁷ Gl. Lexer, Mhd. TWb⁹, 213. — ⁵⁸ Gl. Th. Heinsius, Vollständiges Wörterbuch der Deutschen Sprache, Wien 1818—1830, III, 767 sl., 771. — ⁵⁹ Gl. P. Blaznik, Freis. urb. 143, 192. — ⁶⁰ Prim. Grafenauer, I. c., 101 (zemljevid). — ⁶¹ Prim. Ferd. Seidl, Kamniške ali Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice II, Ljubljana 1918, 183. — ⁶² Gl. Argo VII, 1899, 185 — ⁶³ Gl. Miklošič, EWB (= Fr. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen, Wien 1886), 340. — ⁶⁴ Gl. Lehenbuch anno 1423 (v DAS), f. 6 (= s. 10 b): »Item mein gnediger herr hat gelihen Hansen dem Schernfelder...« — Ako se dá nejasi *Schetzel* iz leta 1286 (gl. op. 11) morda brati kot *Scherfel* — česar mi brez vpogleda v listino ni moč presoditi —, bi bilo to celo direktno potrdilo za navedeno mnenje; glede izpada -d(t) prim. *Vešter* za *Westert* in *Osterfel* za *Osterfeld* — gl. IMK IX, 1899, 135. — ⁶⁵ Prim. Fr. Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika II. Konzonantizem. V Ljubljani 1924, 39 sl. — ⁶⁶ Gl. A. Bach, DNK II/1, 92. — ⁶⁷ Gl. Dr. Oskar Gratzy Edler von Wardenegg, Repertorium zu I. W. Freiherrn von Valvasors »Die

Ehre des Herzogthums Krainc (1689). Laibach 1901, 107. — ⁶⁸ Prim. Valvasor, Die Ehre . . . VIII, 813. — ⁶⁹ Prim. S. Rutar, Poknežena grofija Goriska in Gradiščanska. Zgodovinski opis. V Ljubljani 1893, 63 sl.; S. Rutar, Beneška Slovenija. V Ljubljani 1899, 46. — ⁷⁰ Fr. Pokorn, Loka, DS VII, 1894, 182. — ⁷¹ Gl. izd., v Klasju 16—17, Ljubljana 1948, 143, 160. — ⁷² Pr. Lessiak, Die d. Ma. von Zarz, 23, ima le: Trachen (slov. Zminec »Drache«), kar ni prav izraženo. Prim. še Carinthia I. 131. Jg., 1941, 33. — ⁷³ Gl. P. Blaznik, Freis. urb. 143, 192. — ⁷⁴ P. Blaznik, prav tam, 222, 234, 239 idr. — ⁷⁵ P. Blaznik, prav tam, 310. — ⁷⁶ Prim. Fr. Pokorn, l. c., 182. — ⁷⁷ Prim. Lehenschaft der herrschafthen Lagkh vynn Klengenfels im land zu Chrain 1540, f. 8 (DAS). — ⁷⁸ Gl. urbar 1570, 264. — ⁷⁹ Prim. npr. Terkat., Frkat. ali Haupt-Ausweis über die Eintheilung des Laibacher Gouvernementsgebietes . . . im Jahre 1817. Laibach 1817, s. v. — ⁸⁰ Gl. Lexer, Mhd. TWb⁹, 270. — ⁸¹ Gl. M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar. V Ljubljani 1895, II 931. — ⁸² Prim. Miklošič, EWB., 403; V. Machek, Etimologický slovník jazyka českého a slovenského, Praha 1957, 586. — ⁸³ V IMK II, 1892, 17, 82, je omenjen (1705) poljanski župnik Ivan Krstnik Schinnigk (Šinik). — ⁸⁴ Gl. P. Skok, Et III, 1929, 185. — ⁸⁵ Gl. S. Pirchegger, Die slavischen Ortsnamen im Mürzgebiet, Leipzig 1927, 85 sl. — ⁸⁶ Prim. P. Skok, prav tam, 185. — ⁸⁷ Gl. ČZN V, 1930, 122; Fr. Bezlaj, SVI 96, omenja »led. ime Bojasna pri Zminecu (Kranj)«, kjer je Ž le tiskovna napaka. — ⁸⁸ Gl. Imenik mesta . . . 2. izd. Beograd 1960, 481. — ⁸⁹ Gl. SE XIII, 1960, 216; Fr. Planina, Naša domovina Jugoslavija, Ljubljana 1959, 131. — ⁹⁰ Gl. PV XL, 1940, 181 sl. — ⁹¹ Gl. PV 58, 1958, 111 sl. — ⁹² Gl. PV XXXVII, 1937, 267 in PV XLV, 1945, 48. — ⁹³ Gl. PV 1951, 323. — ⁹⁴ Gl. St. D. Kozierowski, Badania nazw topograficznych starej Wielkopolski. T. VIII. Poznan 1939, 146. — ⁹⁵ Prim. A. Bach, DMK II/2 511; Fr. Slawski, Słownik etymologiczny języka polskiego I, Kraków 1952—1956, 210. — ⁹⁶ Gl. Fr. Bezlaj, SVI I 245. — ⁹⁷ Prim. A. Bajec. Besedotvorje slovenskega jezika I, Ljubljana 1950, 12. — Pri čakavcih, kajkavcih in Slovincih je namreč izraza *zmiji*, *zmija* zamenjala beseda *kača* (poleg *gada* idr.). O medsebojnem razmerju teh besed je pisal obširno P. Skok, Etudes de vocabulaire yougoslave basées sur le folklore et la géographie, Et V in VI, 1933, 46—63. — ⁹⁸ Gl. Imenik naselij, Ljubljana 1961, 140. — ⁹⁹ Gl. Kres V, 1885, 44. — ¹⁰⁰ Prim. Krajevni leksikon, Ljubljana 1954, 537 sl. — ¹⁰¹ Gl. PV XXIX, 1929, 90. — ¹⁰² Gl. MMK VIII, 1895, 122. — ¹⁰³ Gl. Logaško okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Uredil Vojteh Ribnikar. V Logateu 1889, 107. — ¹⁰⁴ Gl. Fr. Bezlaj, SVI I 245. — ¹⁰⁵ Gl. Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Spisali in izdali učitelji v okrajih. V Postojni 1889, 103. — ¹⁰⁶ Gl. PV XXXIV, 1934, 94. — ¹⁰⁷ Gl. Geografski zbornik V, 1959, slika po s. 64. — ¹⁰⁸ Prim. A. Melik, Planine v Julijskih Alpah, Ljubljana 1950, 172. — ¹⁰⁹ Gl. PV VIII, 1902, 2, in PV XXXIII, 1933, 131. — ¹¹⁰ Gl. MMK III, 1890, 202, op. 1; prim. še S. Rutar, Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra, Ljubljana 1896, 6 (Resandra ali Kačjejedina). — ¹¹¹ Prim. R. Bednarik, Goriska in Tržaška pokrajina v besedi in podobi. V Gorici 1932, 170; PV 1951, 125; PV 1955, 75. — ¹¹² Gl. P. Blaznik, Kolonizacija Selške doline, Ljubljana 1928, 40. — ¹¹³ — Gl. PV XXXII, 1932, 232. — ¹¹⁴ Prim. Fr. Kocbek, Savinjske Alpe, Celje 1926, 203. — ¹¹⁵ Gl. Terkat. BT 2/VII, No. 58. — ¹¹⁶ Gl. Terkat. BT 2/IX, No. 73. — ¹¹⁷ Gl. Terkat. BT 2/X, No. 80. — ¹¹⁸ Prim. Fr. Bezlaj, SVI I 170 sl., 192, kjer je navedenih tudi več ledinskih imen. — ¹¹⁹ Gl. Krajevni leksikon, Ljubljana 1954, 517. — ¹²⁰ Gl. PV XL, 1940, 246. — ¹²¹ Gl. PV XLI, 1941, 106; A. Koblar, Zgodovina Sorške in Preške fare. V Ljubljani 1884, 118. — ¹²² Prim. Gore in ljudje I, Ljubljana 1946, 48, 204. — ¹²³ Gl. Fr. Bezlaj, SVI I 192. — ¹²⁴ Gl. PV IX, 1903, 40. — ¹²⁵ Gl. H. Tuma, Imenoslovje Julijskih Alp. Ljubljana 1929, 52; PV XXIX, 1929, 159. — ¹²⁶ Gl. M. Pleteršnik, l. c. II 931. — ¹²⁷ Prim. H. Tuma, Vocabolario botanico latino-sloveno, Studi' goriziani II. Gorizia 1924, 163. — ¹²⁸ Gl. Šulek, JIB (= Dr. Bogoslav Šulek, Jugoslavenski imenik bilja, Zagreb 1879), 135. — ¹²⁹ Prim. LMS 1884, 271 sl. — ¹³⁰ Gl. DS I, 1888, 78. — ¹³¹ Prim. Dr. Edv. Pajnič, Protes III, 1963, 171. — ¹³² Prim. slika z opisom in Der Zboeck Broekhaus, I. Band, Leipzig 1928, 703 s. *Aronstab* (iz gršč. *arōn*); tudi kamnina ima dolga stebila s členi, gl. ibid., 17. Bd., Leipzig 1934, 217 sl. s. *Seelilien* (Krinoiden). — ¹³³ Pleteršnik, l. c., II 648: štrkati (se) = bezljati, in LMS za 1889, 86. — ¹³⁴ Prim. Šulek, JIB, 465 sl., 460. — ¹³⁵ Gl. Barle, Prinosi (= J. Barle, Prinosi slovenskim nazivima bilja — Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena. Na svijet izdaja Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XXX, Zagreb 1936, svezak 2, 181—228 (1—48), in Knjiga XXXI, Zagreb 1937, svezak 1, 169—292 (49—172), 49. — ¹³⁶ Gl. Pleteršnik, l. c., II 931. — ¹³⁷ Prim. Šulek, JIB, (passim). — ¹³⁸ J. Barle, Prinosi, (passim). — ¹³⁹ Gl. H. Tuma, l. c., (passim). — ¹⁴⁰ Prim. Mr. ph. Janez Kromar, Naše zdravilne rastline, Celje 1958, 41. — ¹⁴¹ Zanimivo pa je, da navaja že Fr. Miklošič v svojem Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum menda-

tum auctum Vindobonae 1862—1865, 230, s. *zmij* tudi »*zmijinbcb m. sensu nobis ignoto*« — ali ni morda to naš fitonim? — ¹⁴² Gl. V. Machek, I. c., 586. Tudi Miklošič, Die Bildung der slavischen Personennamen. Denkschr. WAW, Wien 1860, 277, ima za *zmij* pomen *serpens* in v Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen I, Denkschr. WAW XXI, Wien 1872, 85: *zmij* Schlange. — ¹⁴³ Prim. P. Hipolit, Dictionarium trilingue, Labaci 1711, 30: »*Líntvèrn*, ena s perutmi obdana kazha« ... — ¹⁴⁴ Gl. SE XI, 1958, 195. — ¹⁴⁵ Prim. M. Kuret, O zmajih in kačah v slovenskem ljudskem vérovanju, Obisk 1943, 11—13. Gl. še Vlad. Mažuranič, Prinosi za hrvatski pravno-povjesni Rječnik. Izd. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1908—1922, 358 sl. — ¹⁴⁶ Prim. J. Kelemina, Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva. Celje 1930, 241—245 in 109—112. — ¹⁴⁷ Gl. Jos. Pajek, Črtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev. Ljubljana 1884, 91. — ¹⁴⁸ Prim. še Edm. Schneewis, Grundriss des Volksglaubens und Volksbrauchs der Serbokroaten. Celje 1935, 24 sl., 36 sl. — Morda spada sem tudi izraz *smeina* (monstrum), ki ga navaja Kastelec v svojem slovarju — gl. A. Breznik v Razpravah III Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani 1926, 132. — ¹⁴⁹ Prim. V. Kiparsky, I. c., 237 sl. Prim. še *Ismín* (*Izmin*) v Istri s. *Swing(k)* v Valvasor, Die Ehre... VIII 813 in XI 569. — Oblika *Zminec* pa se je obdržala zaradi širše rabe in pisave. — ¹⁵⁰ Gl. M. Arko, Zgodovina Idrije, Gorica 1931, 106. — ¹⁵¹ Gl. AfsIph XXXV, 1914, 608; W. Wondrák, Vergleichende slavische Grammatik, 2. Auflage, Göttingen 1924, I 52. — ¹⁵² Prim. K. Štrekelj, LZ IX, 1889, 166; Fr. Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika VII. Dialekti. V Ljubljani 1935, 100. — Ker tiskarna nima ustreznega črkovnega gradiva, so primeri nekaterih jezikovnih oblik zapisani v poenostavljeni obliki (op. uredništva).

Zusammenfassung

ŠEFERT UND ZMINEC

(Toponomastische Studie)

Gegenstand dieses Beitrages ist eine umfassende Analyse zweier Ortsnamen aus der Umgebung von Škofja Loka in Oberkrain: Šefert und Zminec.

Der Name *Šefert* ist erstmals in den Urbaren der freisingischen Herrschaft Laak aus den Jahren 1291 und 1318 als *Scheffelt* belegt. Auf Grund der späteren Schreibweise aus den ersten Jahrhunderten der Neuzeit (*Scheffarten*, *Schöffart* u. ä.) hat man ihn mit »Schiffahrt« zusammengebracht bzw. als »Furt« erklärt. Dagegen ist festzustellen, daß der zweite Bestandteil des ersten Beleges *-felt* deutlich auf das Wort »Feld« hinweist, was auch mit der Beschaffenheit des dortigen Geländes völlig übereinstimmt. Die Gleichstellung des ersten Bestandteils *Schef-* mit mhd. *schēf* »Schiff« erweckt mit Rücksicht auf die noch jetzt spärliche Besiedlung der Gegend ebenfalls Bedenken.

Eine andere Erklärung scheint die mittelalterliche Schöffeneinrichtung darzubieten, da ein solcher *schepho* (1291) oder *schepfo* (1318) auch aus dieser Herrschaft bezeugt ist (1501 wird er auch *meister*, *moyster* u. ä. genannt). Dieses Amt ist aus mehreren Gebieten Sloweniens bekannt und hat mehrfach Spuren in Orts- und Familiennamen hinterlassen. Die günstige Lage von Šefert (mit zwei Huben) hätte zum Sitz eines derartigen »Richters« (vgl. slow. *sodja*, *sodin* u. a.) gut gepaßt.

In formaler Hinsicht besteht jedoch für diese Erklärung die Schwierigkeit, daß das Wort gewöhnlich schwach flektiert wird und wir eigentlich ein **Scheffelfelt* erwarten würden. Nach Grimm, Deutsches Wörterbuch IX, 1441, findet sich, allerdings vereinzelt, sogar stark flektiertes *scheff(e)*, in Heckenstallers Frisingensia 294, S. 379, kommt der Ausdruck »*Schöffmaisters ausstandt*« vor usw., doch ist die Zahl ähnlicher Belege nicht groß genug, um beweiskräftig zu sein.

Eine dritte Möglichkeit könnten Besitzernamen wie *Hanns der Schernfelder* (1423), *Lucan Schelfartrar* (1501), *Lienhart Schelfeltr* (1501) und *Jury Scherfoltnikh* (1568) an die Hand geben. Auszugehen wäre da von *Schere*, also ursprünglich **Scherfelt*, was zur Lage gut paßt, da der Fluß Sora (die Zaier) dort eine starke Biegung macht, in der das Feld des Hofes wie in eine Schere eingefaßt erscheint. In diesem Falle müßte man annehmen, daß lange Zeit zwei Parallelformen: **Scherfelt* und *Scheffelt* gebräuchlich waren, wobei die letztere früher schriftlich fixiert wurde. Der Ausfall des *-r-* kommt auch sonst vor: *Borst* > *Bost*, *Arn-old* > *Ammo*, *Burc-stal* > *Puštal*, *boršt* (Forst) > *bošt* u. a. In *Schelfeltr* kann man eine Metathese erblicken. Hiermit wäre auch die spätere Form auf *-fert* bzw. *fart* (nach der dial. Aussprache) ohne weiteres erklärt. Betreffs des *-l-* vergleiche man *bogati* < *folgen*, *Urh* < *Ulrich* u. a.

Welche von den angeführten Etymologien die tatsächlich richtige ist, kann jedoch mangels weiterer Belege in den Urkunden des Mittelalters mit voller Gewißheit nicht entschieden werden.

Der Dorfname *Zminec* erscheint erstmals als *Trachen* (1291 und 1318) belegt. Das deutsche Wort beruht auf mhd. *trache*, *tracke*, *drache*, *dracke* (= nhd. *Drache*) und ist auf eine Übersetzung von **Zmij-(i)n-ǫc* > *Zminec* (aus asl. *zmija* »die Schlange, der Drache, der Lindwurm«) zurückzuführen. Der ON *Zminec* ist in Slowenien einmalig, wohl aber finden sich Parallelen dazu in anderen slawischen Länder z. B. im übrigen Jugoslawien: *Zmijina*, *Zminjak*, *Zmijanje*, *Zmijino jezero*, *Zmijinje Brdo* u. a.

Der Name deutet an, daß sich in der sonnigen Umgebung des Ortes zahlreiche Schlangen befanden, was übrigens noch heutzutage der Fall ist. Diese Art der Namengebung ist nicht ungewöhnlich, wie eine vom Verfasser angeführte längere Reihe von Orts-, Fluß-, Berg- und Flurnamen zeigt, die auf *kača* »Schlange«, *gad* »Viper«, *gož* »Natter« und *modras* »Sandviper« zurückgehen.

Interessant ist dabei der Umstand, daß im Slowenischen auch ein gleichlautendes Appellativum *zminec* vorkommt mit der Bedeutung: 1. der Aronstab (*Arum maculatum* L.); 2. der Krinoidenkalk. Das Wort führt 1) ist selten (in der Gegend von *Zminec* jetzt nicht bekannt) und dient zur Bezeichnung einer Giftpflanze — daher die Benennung nach der Schlange. Häufiger ist es im Serbokroatischen (*zminac*, *zmijnac*, *zmijinac*, *zmijino zelje*, *zmiglava* usw.). Der Verfasser führt außerdem viele andere Pflanzennamen an, die von Schlangennamen herrühren.

Zu bemerken ist noch, daß im Volke seit jeher die Vorstellungen von Drachen und Schlangen meist ineinanderfließen, wovon die Folklore manche Beispiele liefert.

In diesem Zusammenhang erwähnt der Verfasser schließlich ein längliches, im Hintergrund von *Zminec* gelegenes Hügelchen mit dem Namen *Jézmen*, Gen. *Jezmina*, dem wahrscheinlich ebenfalls ein urspr. **Zminj* von *zmij-(a)* mit einem prothetischen *i* > *je* zugrundeliegt.